

Siltakoulutus Sanataiteellisia työkaluja yhteiseen lukutaitotyöhön

Jenni Turunlahti, sanataideohjaaja
Syksy 2022

Siltakoulutus

- Järjestää Lukeva Salo -hanke ja Kirjan talo - Bokens hus ry
- Suunnattu varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja kirjastojen henkilökunnalle
- Aikataulu:
 - ti 4.10. klo: 15.30-18.30, Salon pääkirjasto
 - ti 11.10. klo: 16-19, Halikon kirjasto
 - ma 24.10. klo: 15.30-18.30, Perniön kirjasto
- Järjestäjien yhteystiedot:
 - Hankekoordinaattori Katihanna Heikkinen, salo.kirjantalo@gmail.com
 - Sanataideohjaaja Jenni Turunlahti, jenni@turunlahti.com

Sanataideharjoitus: Kolme sanaa

Tehtävä: Millainen päivä sinulla on tänään ollut?
Kuvaile päivääsi kolmella sanalla.
Kirjoita sanat itsellesi muistiin.

Mitä sanataide on?

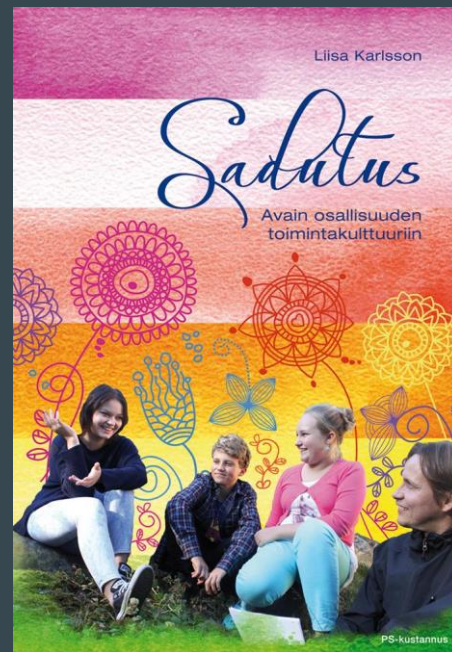
Sanataiteen määrittelyä

“Sanataide on iloa sanoista; leikkimistä, yhdessä sadun ihmeen äärellä hengittelyä, kynän kuljettamista ja suun avaamista, kasvamista lukevaksi, kirjoittavaksi ihmiseksi, sellaiseksi jolle sanat ovat omia.”

Ekström, Puikkonen, Suoniemi: Sanataidetta on! - Työtavat, tekijät ja teoria

(Kirjan Talo - Bokens hus ry 2019)

Materiaalia työskentelyn ja ideoinnin tueksi

Sanataidetta lasten kanssa

- Iloa, leikkiä ja luovuutta
- Sanataiteileva lapsi → lukeva lapsi
- Positiivisia vaikutuksia lasten kielen kehitykseen sekä tunnetaitojen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen
- Taiteen tekijyys keskiössä

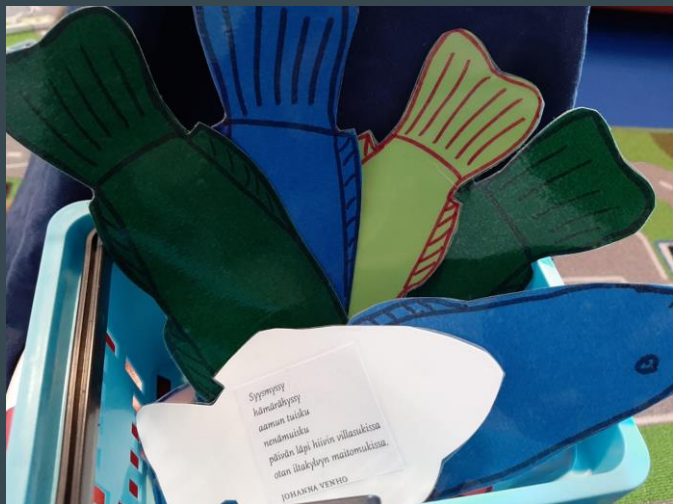

Kaikki osaavat!

Sanataidemenetelmä: Lorukalastus

- Perinteistä loru- tai runopussia voi muokata omaan toimintaan sopivaksi ja lapsia innostavaksi
- Onget kierrätysmateriaalista, lorut esim. Runomatkaoapas-kirjasta

Sanataidemenetelmä: Vuodenaikaruno

Runon säilöminen purkkiin:

- Kerätään pihasta, metsäretkeltä tms. läpinäkyvään lasipurkkiin luonnonmateriaalia
- Kokoonnutaan purkin ääreen “lukemaan runo” lasin läpi
- Runo syntyy leikkien!

2-4-vuotiaiden lasten talviruno tammikuussa 2021

*“Minä säilön
talvirunopurkkiin
pehmeää ja valkoista lunta,
kovaa ja kylmää jätää
ja ruskean lehden.
Minä säilön talvirunopurkkiin
omenapuusta irronneen
kaarnanpalan
ja vielä lisää lunta!
Kuulen jään kilisevän
ja haluaisin mennä
pulkkamäkeen.”*

Sanataidemenetelmä: Sadutus

- Monika Riihelän ja Liisa Karlssonin kehittämä menetelmä, jossa pyydetään kertomaan tarina omin sanoin, ja kirjoitetaan kaikki muistiin juuri niin kuin sadutettava sanoo
- Saduttamalla oma ääni ja ajatukset kuuluviin → itsetuntoa vahvistava vaikutus
- Lapsia ja nuoria sadutettaessa aikuisen läsnäolo ja pysähtyminen tärkeää
- Sopii kaikille ikä- ja erityisryhmille!
- Menetelmää voi soveltaa myös runojen tekoon
- Satukirjeenvaihto ja muut sovellukset

Sanataidemenetelmä: Aukkoruno tai -tarina

“Peikolla on kova nälkä!

Se haluaisi _____,

_____ ja _____.

Peikolla on kova nälkä!

Se haluaisi _____,

_____ ja _____.

Minä piirrän aarrekartan

meidän keittiöön.”

Yhteisösanataiteen monet mahdollisuudet

- Sanataidetta sinne, missä ihmiset ovat → taiteen saavutettavuus
- Eri ikä- ja erityisryhmät
- Hyvinvointia lisäävä vaikutus: Luovalla taidetoiminnalla lisää yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

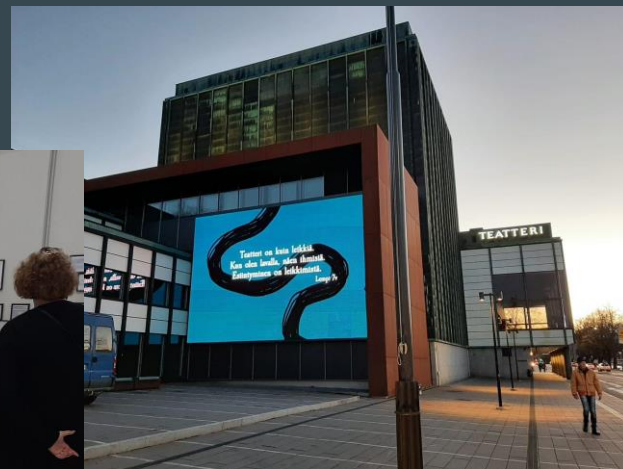

Esimerkkejä yhteisötaiteellisesta sanataidetoiminnasta

- Yhteiskirjoittaminen: ryhmän yhteinen runo, satu, jatkokertomus, sarjakuva, elokuvakäsikirjoitus...
- Yhteisösanataidenäyttelyn tai antologian kokoaminen
- Yhdessä sanojen, runojen, tarinoiden ja ajatusten äärelle pysähtyminen
- Lavarunous ja spoken word

Tehdään yhteinen näyttely!

Pelit ja sanataide

- Peleissä tarinallisuus vahvasti läsnä
- Pelikäsikirjoittaminen:
mm. pelimaailman
luomista,
pelihahmon suunnittelua,
pelitarinan kirjoittamista

Sanataideharjoituksia/ pelikäsikirjoittaminen:

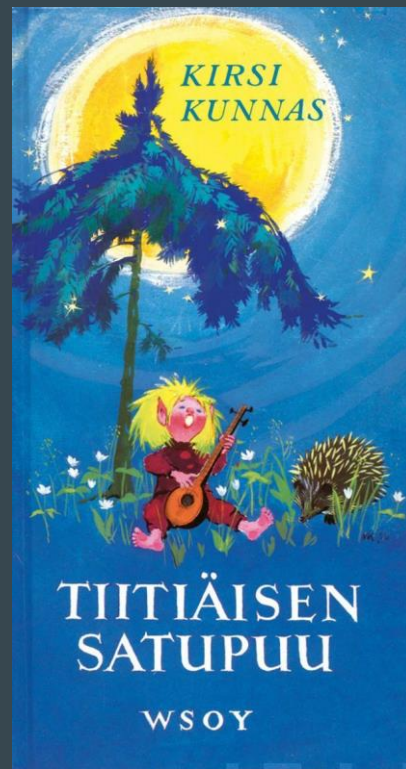
- Tehtävä 1: Onko pelimaailmassasi jokin täysin päinvastaista kuin arkimaailmassa? Tehdäänkö jokin asia nurinkurin tai päinvastoin? Kerro siitä!
- Tehtävä 2: Miten pelihahmosi liikkuu? (Pyörällä, hitaasti, kieriskellen, lentäen...)
- Tehtävä 3: Onnensana: Etsi sana tai sanapari, joka sanotaan ääneen, kun päästään pelin tavoitteeseen tai saavutetaan jokin välitavoite.

Sanataide ja lukutaito

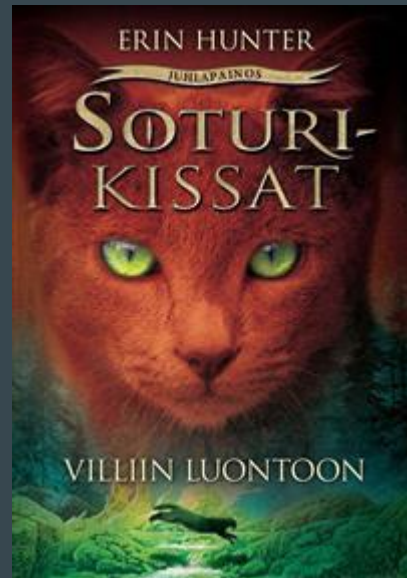
Kirjamuistoja lapsuudesta

Muistele: Mikä oli lempikirjasi lapsena tai nuorena?

Luova ja elämyksellinen lukeminen

- Luova lukija = aktiivinen toimija
- Lukemisen hitaus: pysähtyminen, paneutuminen
- Elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen
- Esim. lukupiirit, yhteisöllinen lukeminen, fanifiktio kirjoittaminen, tekstin kuvittaminen, tarinamaailman rakentaminen konkreettisesti...ja mitä tahansa muuta!

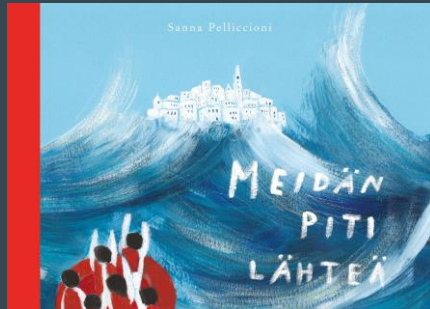
Lapset tarinoiden maailmassa

- Lapset ja nuoret elävät tarinoiden maailmassa ja tekstien ympäröimänä
- Lukemiseen intoa lasta ja nuorta itseään kiinnostavien tekstien ja tekstilajien kautta
- Vapaaehtoisuus, pakottomuus

Kirjallisuuslähtöinen sanataidekasvatus

- Sukelletaan sisään tarinan maailmaan
 - Ideoidaan uutta toimintaa luetun kirjan pohjalta yhdessä lasten ja nuorten kanssa
 - Monitaiteisuus, mielenkiintolähtöisyys ja mielikuvituksen herättely
-
- A small illustration in the bottom right corner showing a red brick wall and a yellow sun.

Esimerkkejä kirjallisuuslähtöisistä sanataidetehtävistä

- Kuvita lukemasi/ kuuntelemasi teksti.
- Miten tarina jatkuu?
- Keksi kirjalle vaihtoehtoinen loppu.
- Luo uusi henkilöhahmo, joka sopisi lukemasi kirjan maailmaan. Keksi hahmolle nimi ja luonteenpiirteitä. Mikä on hahmosi suurin toive? Entä salaisuus?
- Sekametelisoppa: Valitse viisi kirjaa. Poimi yhdestä kirjasta päähenkilö ja toisesta sivuhenkilö. Kolmannesta kirjasta saat tapahtumapaikan ja neljännestä suurimman yllätyksen juonessa. Viidennestä kirjasta saat lopetusvirkkeen. Millainen tarina näistä aineksista syntyy? Kirjoita!

Sanataideharjoitus: Lapsuuden lempikirjan maailma

Tehtävä: Kuvittele itsesi lapsuutesi lempikirjan maailmaan. Kuvaile maailmaa ympärilläsi. Mitä näet? Mitä kuulet? Millaisia tuoksuja tai hajuja leijailee nenääsi? Kirjoita!

Ideointia ja sillanrakennusta

- Mitä luennolla esiteltyä sanataidemenetelmää tai toimintaidea voit käyttää omassa työssäsi?
- Onko mieleesi noussut uusia ideoita ja mahdollisuuksia?
- Kenen toimijoiden kanssa haluaisit suunnitella yhteistyötä?
- Kirjoita ajatuksesi ylös ja ideoi lisää muiden kanssa.
- Inspiroidutaan yhdessä!

Lukuvinkkejä:

- Ekström, Puikkonen, Suoniemi: Sanataidetta on! Työtavat, tekijät ja teoria. Kirjan Talo 2019
- Haanpää: Sanataideohjaajan opas (Avain 2015)
- Heikkilä, Leinonen: Pieni taikakauppa - Fantastinen kirjoitusopas. Haamu 2020
- Ilmanen, Kotka, Pulli, Venho: Runomatkaopas - Harjoituksia ja työpajoja lapsille. Aviador 2019
- Karlsson: Sadutus - Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. PS-Kustannus 2014
- Parkko: Kirjoita runo. Avain 2011
- Parkko: Runon vapaus. Avain 2014
- Soikkeli: Maailmoja rakentamassa - Tyyliopas kauhun, scifin ja fantasian kirjoittamiseen. Oppian 2020
- Vuori: Tarinataikurit - Sanataideharjoituksia lapsille. Lasten Keskus 2020

Luennolla vinkattuja lasten- ja nuortenkirjoja

- Chassapakis: EXIT päiväkirja 29 (WSOY 2022)
- Hepo-oja: Suomea lohikäärmeille (Otava 2020)
- Katajavuori: Oravien sota (Tammi 2021)
- Kärkkäinen: Suomen ämminkäiset värikuvina. Otusbongaaajan opas (S&S 2021)
- Lindgren: Ronja Ryövärintytär (1981)
- Pelliccioni: Meidän piti lähteä (S&S 2018)
- Tihinen: Kello tuhat (Pieni Karhu 2021, selkokirja)
- Tihinen: Toivottavasti huomenna sataa (Pieni Karhu 2018, selkokirja)
- Veistinen: Kotitekoisen poikabändin alkeet (S&S 2016)

Linkkejä:

- Lukeva Salo: www.salo.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/lukeva-salo/
- Kirjan Talon julkaisut ja materiaalit: www.kirjantalo.org/kirjantalo/julkaisut/
- Kirjan Talon Elävät pelit -materiaali: www.kirjantalo.org/wp-content/uploads/2021/08/Elavat-pelit.pdf
- Lukuliikkeen materiaalipankki: www.lukuliike.fi/materiaalipankki/
- Lastenkirjainstituutin materiaalipankki:
www.lastenkirjainstituutti.fi/asiantuntijapalvelut/opettajillejavarhaiskasvattajille/materiaalipankki
- Suomen tietokirjailijat ry:n Tietokirjoja kouluun! -julkaisu:
https://www.suomentietokirjailijat.fi/media/julkaisut/tietokirjoja-kouluun-2022_verkkoon.pdf
- Turunlahden sanaversomo: www.turunlahti.com